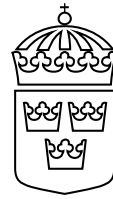

Regeringens skrivelse

2023/24:47

Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022

Skr.
2023/24:47

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 30 november 2023

Ulf Kristersson

Gunnar Strömmer
(Justitiedepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för hur bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning vid förundersökning i brottmål har tillämpats under 2022. Regeringen redogör också för hur lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning har tillämpats under året. Även tillämpningen enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott redovisas. Skrivelsen omfattar också en redogörelse av inhämtningen av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Slutligen omfattar skrivelsen användningen av hemliga tvångsmedel i Säkerhetspolisens verksamhet.

Innehållsförteckning

1	Ärendet och dess beredning	4
2	Reglerna om hemliga tvångsmedel	5
2.1	Grunderna för användning av hemliga tvångsmedel	5
2.2	Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation	6
2.3	Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation	7
2.4	Hemlig kameraövervakning	8
2.5	Hemlig rumsavlyssning	9
2.6	Hemlig dataavläsning	9
2.7	Interimistiska beslut	10
2.8	Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	11
2.9	Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet	12
2.10	Offentliga ombud	12
2.11	Underrättelse till enskilda som varit utsatta för hemliga tvångsmedel	13
2.12	Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn	14
2.13	Regler om överskottsinformation	15
2.14	Förbud mot avlyssning i vissa fall	15
3	Myndigheternas redovisning	15
3.1	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation	16
3.2	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation	20
3.3	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig kameraövervakning	23
3.4	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning	26
3.5	Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig dataavläsning	28
3.6	Tillämpningen av bestämmelserna om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	37
3.7	Tillämpningen av bestämmelserna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet	37
3.8	Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel	39
4	Myndigheternas slutsatser	40
4.1	Tillämpningen av hemliga tvångsmedel vid förundersökning i brottmål eller med anledning av begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål	40
4.2	Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet	45
4.3	Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel	45

5	Regeringens bedömning av redovisningen av användningen av hemliga tvångsmedel.....	46	Skr. 2023/24:47
5.1	Utgångspunkter vid användning av hemliga tvångsmedel.....	46	
5.2	Nyttan av de hemliga tvångsmedlen.....	46	
5.3	Vidtagna åtgärder och pågående arbete på området hemliga tvångsmedel.....	50	
5.4	Sammanfattande bedömning	51	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 november 2023	52	

1 Ärendet och dess beredning

I enlighet med riksdagens önskemål har regeringen sedan 1983 årligen redovisat hur reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (tidigare hemlig teleavlyssning) har tillämpats under det gångna året (bet. 1981/82:JuU54, rskr. 1981/82:298). Redovisningen har därefter utökats till att avse användningen av även andra hemliga tvångsmedel. Den omfattar i dag också hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning vid förundersökning i brottmål liksom tillämpningen enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, förkortad preventivlagen, och en redogörelse för inhämtning av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, förkortad inhämtningslagen. Redogörelsen innefattar även användningen av hemliga tvångsmedel i Säkerhetspolisens verksamhet.

Enligt förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten ska myndigheten senast den 31 maj varje år till regeringen redovisa uppgifter om tillämpningen av bestämmelserna om vissa hemliga tvångsmedel enligt närmare anvisningar från regeringen. De närmare anvisningarna framgår av regeringens beslut den 17 december 2015, den 12 mars 2020 respektive den 11 februari 2021 om uppdrag att redovisa användningen av hemliga tvångsmedel (Ju2015/09908, Ju2020/01059 och Ju2021/00612). När det gäller uppgifter om vilken tid en person varit föremål för avlyssning eller övervakning och vilken nytta ett tvångsmedel har haft ska redovisningen avse de förundersökningar som lagts ned eller där beslut i åtalsfrågan fattats under det föregående året och omfatta hela den tid som tvångsmedlet gällt. Redovisningen ska även omfatta de interimistiska tillstånd som meddelats av åklagare och hur domstol sedan beslutat i dessa fall. Uppdraget innefattar också en skyldighet att redovisa Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel på ett visst sätt.

Regeringens senaste redovisning till riksdagen gjordes i december 2022 i skrivelsen Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2021 (skr. 2022/23:30). Skrivelsen behandlades av riksdagen i början av 2023 (bet. 2022/23:JuU5, rskr. 2022/23:131). Regeringen lämnar nu en redogörelse för användningen av hemliga tvångsmedel under 2022. Redogörelsen bygger på de uppgifter som lämnats till regeringen av Åklagarmyndigheten i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Säkerhetspolisen (Ju2023/01350).

2 Reglerna om hemliga tvångsmedel

2.1 Grunderna för användning av hemliga tvångsmedel

Bestämmelser om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning som tvångsmedel vid utredning av brott finns i 27 kap. rättegångsbalken. Bestämmelser om hemlig dataavläsning finns i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte finns i preventivlagen och sedan den 1 juli 2022 i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar. Författningsstöd för att meddela tillstånd till att använda hemliga tvångsmedel finns också i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och, i förhållande till EU:s medlemsstater med undantag för Danmark och Irland, i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder. Reglerna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet finns i inhämtningslagen.

I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bland annat att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande fri- och rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bland annat skydd mot övervakning i olika former. Motsvarande skydd följer av EU:s rättighetsstadga inom EU-rättens tillämpningsområde (artikel 7 och 52.3 i stadgan).

Tvångsmedel som innefattar ingrepp i den privata sfär som artikel 8 i Europakonventionen är avsedd att skydda, kan enligt konventionen endast godtas om de har stöd i lag och omfattas av de undantag som anges i artikel 8.2. Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är Europakonventionen direkt tillämplig i Sverige. I 2 kap. 19 § regerings-

formen föreskrivs att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

Bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning, preventiva tvångsmedel och inhämtning av uppgifter i underrättelseverksamhet utgör för brottsbekämpningen nödvändiga undantag från det skydd mot intrång i enskildas privat- och familjeliv som annars gäller enligt såväl grundlag som Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer. Dessa principer, som knyter an till innehållet i 2 kap. 21 § regeringsformen, är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet att använda ett tvångsmedel ska vara bundet till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen, som är lagfäst i bland annat 27 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken, innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

Ändrade regler om hemliga tvångsmedel den 1 oktober 2023

Den 1 oktober 2023 trädde ett antal lagändringar i kraft som innebär utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel enligt bland annat rättegångsbalken, preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning, se propositionen Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott (prop. 2022/23:126). Dessa regler gällde inte under den tidsperiod som myndigheternas redovisning avser, utan redogörelsen nedan utgår från vad som gällde under redovisningsperioden (år 2022).

2.2 Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller en annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet (27 kap. 18 § rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Definitionen omfattar telefon- och telefaxtrafik, e-posttrafik och överföring av datafiler. Avlyssning får, med vissa begränsningar, verkställas även utanför allmänt tillgängliga telenät, till exempel inom större företagsnät.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa samhällsfarliga brott eller försök, förberedelse

eller stämpling till ett sådant brott om en sådan gärning är straffbelagd. Det får också användas vid förundersökning om annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (27 kap. 18 § andra stycket rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

En förutsättning för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är att någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen. Avlyssning får avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte. Avlyssningen får också avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta (27 kap. 20 § första stycket rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Det är rätten som på ansökan av åklagaren prövar om tillstånd ska ges till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. När en ansökan eller anmälan har kommit in ska rätten så snart som möjligt utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (27 kap. 21 § rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023 och 27 kap. 28 § rättegångsbalken).

I kriminella kretsar har det varit vanligt att anonyma simkort används i mobiltelefoner och att såväl kort som telefoner byts ut i syfte att undvika och försvåra avlyssning. Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 augusti 2020 får rätten under vissa förutsättningar pröva en ansökan eller anmälan om ytterligare tillstånd till hemlig avlyssning avseende samma person utan att hålla sammanträde (27 kap. 28 a § rättegångsbalken). Genom det förenklade förfarandet kan rätten meddela sitt beslut snabbare eftersom man inte behöver vänta in ett sammanträde, vilket möjliggör en effektivare brottsbekämpning. I syfte att ytterligare underlätta för de brottsbekämpande myndigheterna infördes den 1 augusti 2022 ett förbud mot att erbjuda oregistrerade och anonyma simkort (9 kap. 24 § lagen [2022:482] om elektronisk kommunikation).

2.3 Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (27 kap. 19 § första stycket rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även sådana meddelanden hindras från att nå fram (27 kap. 19 § andra stycket rättegångsbalken). Tvångsmedlet ger inte tillgång till innehållet i utväxlade meddelanden.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader, dataintrång, barnpornografibrott som inte är ringa, narkotikabrott och narkotikasmuggling samt vissa samhällsfarliga brott. Detsamma gäller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är straffbelagd (27 kap. 19 § tredje stycket rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas när någon är skäligen misstänkt för brottet eller, med vissa begränsningar, för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 § rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Frågor om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation prövas av rätten på ansökan av åklagaren (27 kap. 21 § rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Till skillnad från hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, som nästan uteslutande är framåtsyftande och har som ändamål att avlyssna kommunikation i realtid, avser hemlig övervakning av elektronisk kommunikation många gånger förfluten tid. De brottsbekämpande myndigheterna är därför i ärenden om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation beroende av att teleoperatörerna har lagrat uppgifter som kan lämnas ut i efterhand. De företag som bedriver anmälningspliktig verksamhet enligt 2 kap. 1 § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation har en skyldighet att för brottsbekämpningsändamål lagra uppgifter från tele- och internetkommunikation under viss tid, så kallad datalagring.

2.4 Hemlig kameraövervakning

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas (27 kap. 20 a § rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Ljudinspelning är inte tillåtet vid en sådan övervakning. Förutsättningarna för hemlig kameraövervakning är i huvudsak desamma som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Övervakningen får endast omfatta en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Övervakningen får även omfatta den plats där ett brott har begåtts eller en nära omgivning till denna plats i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 c § rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Frågor om hemlig kameraövervakning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. När en ansökan eller anmälan kommit in ska rätten utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (27 kap. 21 rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023 och 27 kap. 28 § rättegångsbalken).

Hemlig rumsavlyssning innebär att avlyssning eller upptagning görs i hemlighet med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud. Avlyssningen får omfatta tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till (27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken).

Hemlig rumsavlyssning får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Tvångsmedlet får vidare användas vid en förundersökning om spioneri eller brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter. Även vid utredning av försök, förberedelse eller stämpling till nu angivna brott får hemlig rumsavlyssning användas. Hemlig rumsavlyssning får också användas vid förundersökning om vissa särskilt angivna brott, till exempel människohandel och våldtäkt, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde skulle överstiga fängelse i fyra år. Även för försök, förberedelse eller stämpling till sådana särskilt angivna brott får tillstånd ges om gärningen är straffbelagd och det kan antas att dess straffvärde överstiger fängelse i fyra år (27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

En förutsättning för hemlig rumsavlyssning är att någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen. Avlyssningen får avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avser åtgärden någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tvångsmedlet användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där (27 kap. 20 e § i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Frågor om hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. När en ansökan eller anmälan inkommit ska rätten utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (27 kap. 21 rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023 och 27 kap. 28 § rättegångsbalken).

2.6 Hemlig dataavläsning

Den 1 april 2020 trädde lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning i kraft. Hemlig dataavläsning innebär att uppgifter, som är avsedda för automatiserad behandling, i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel läses av eller tas upp i ett avläsningsbart informationssystem (1 § första stycket). Hemlig dataavläsning kan ge tillgång till flera olika slags uppgifter (1 § andra stycket och 2 §). Det är fråga om kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter, platsuppgifter, kameraövervakningsuppgifter, rumsavlyssningsuppgifter, uppgifter som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart

informationssystem används. Regelverket skiljer sig åt i vissa delar beroende på vilken uppgiftstyp som omfattas av tillståndet.

Hemlig dataavläsning får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa samhällsfarliga brott eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott om en sådan gärning är straffbelagd. Hemlig dataavläsning får även användas vid förundersökning för annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (4 § i dess lydelse före den 1 oktober 2023). När hemlig dataavläsning avser rumsavlyssningsuppgifter är dock kravet detsamma som vid hemlig rumsavlyssning, det vill säga att tillstånd endast får meddelas vid misstanke om sådan brottslighet som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken (se avsnitt 2.5).

Hemlig dataavläsning får användas när någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen (4 § lagen om hemlig dataavläsning i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Om hemlig dataavläsning avser kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får åtgärden endast användas på en plats där det kan antas respektive finnas särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig.

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagare. En ansökan om hemlig dataavläsning vid särskild kontroll av vissa utläningar ska dock göras av Säkerhetspolisen (14 § i dess lydelse före den 1 oktober 2023). När en ansökan eller anmälan har kommit in ska rätten utse ett offentligt ombud i ärendet och hålla ett sammanträde (16 §).

2.7 Interimistiska beslut

Åklagare har möjlighet att fatta interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning förutom i de fall då tvångsmedlet avser rumsavlyssningsuppgifter. Ett interimistiskt beslut innebär att en åklagare lämnar tillstånd till hemliga tvångsmedel i avvaktan på rättens prövning. Om en åklagare har fattat ett interimistiskt beslut ska detta utan dröjsmål anmälas till rätten som skyndsamt ska pröva ärendet. Om rätten kommer fram till att det inte finns skäl för det hemliga tvångsmedlet ska den upphäva åklagarens beslut. Om åklagarens beslut har hunnit verkställas innan rätten prövat beslutet ska rätten i stället pröva om det funnits skäl för beslutet. Om rätten kommer fram till att det inte funnits sådana skäl får de inhämtade uppgifterna inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av avlyssningen eller övervakningen, eller för någon annan som uppgifterna avser (27 kap. 21 a § rättegångsbalken och 17 § lagen om hemlig dataavläsning i deras lydelse före den 1 oktober 2023).

2.8 Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Skr. 2023/24:47

Preventivlagen ger myndigheterna en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel för att förhindra brott, så kallade preventiva tvångsmedel. Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar bland annat sabotage, spioneri och terroristbrott (1 § första stycket i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Tillstånd får också meddelas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 § andra stycket i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Tillstånd till hemlig dataavläsning får meddelas under samma förutsättningar, förutom när det gäller rumsavlyssningsuppgifter (7 § fjärde stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation får enligt 2 § preventivlagen i dess lydelse före den 1 oktober 2023 enbart avse

- ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehafts av den för tvångsmedlet aktuella personen, eller som annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller
- ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att personen under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig kameraövervakning får endast avse en plats där den person som är aktuell för tvångsmedlet kan antas komma att uppehålla sig, eller en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats (3 § i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Tvångsmedel får användas med stöd av preventivlagen endast om det är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som lagen omfattar. Dessutom måste skälen för åtgärden uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för personen som tvångsmedlet avser eller för något annat motstående intresse (5 § i dess lydelse före den 1 oktober 2023).

Tillstånd till hemlig dataavläsning får i dessa fall endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av en person som uppfyller de förutsättningar som anges i 7 § lagen om hemlig dataavläsning. Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att en person som anges i 7 § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

2.9 Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet

Enligt inhämtningslagen får Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket i sin underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller uppgifter om inom vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits. Inhämtningen får endast göras från den som enligt lagen om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst (1 § inhämtningslagen).

Uppgifter får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar bland annat brott som har minst två års fängelse som minimistraff eller vissa samhällsfarliga brott, om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse (2 §). De särskilt uppräknade brotten fanns tidigare i en tidsbegränsad bestämmelse. Sedan den 1 oktober 2019 är dock bestämmelsen permanent (prop. 2018/19:86). Från och med samma datum fattas beslut om inhämtning av uppgifter av åklagare vid Åklagarmyndigheten efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket (3 §). Innan lagändringen fattades beslut av myndigheterna själva. Som nämnts i avsnitt 2.3 gäller sedan den 1 oktober 2019 även bestämmelser om datalagring i lagen om elektronisk kommunikation.

Genom lagen om hemlig dataavläsning finns möjlighet att, på samma sätt som följer av inhämtningslagen, hämta in kommunikationsövervakningsuppgifter och platsuppgifter om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet som anges i 2 § inhämtningslagen. I dessa fall får dock inte meddelanden hindras från att nå fram och om tillståndet avser kommunikationsövervakningsuppgifter får tillståndet endast avse förfluten tid.

2.10 Offentliga ombud

I ärenden om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning och motsvarande preventiva tvångsmedel gäller ett system med offentliga ombud (27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken, 16 § lagen om hemlig dataavläsning och 6 § preventivlagen i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Det offentliga ombudet är motpart till åklagaren vid sammanträden inför domstol och har till uppgift att bevaka enskildas rätt och integritetsintressen i allmänhet. Det offentliga ombudet ska lyfta fram alla aspekter, även till exempel skydd för tredje mans integritet. Det offentliga ombudet ska också bevaka att de grundläggande principerna för tvångsmedelsanvändning följs. Det offentliga ombudet ska ha tillgång till

allt material som ligger till grund för domstolens prövning. Han eller hon har möjlighet att yttra sig i ärendet och har rätt att överklaga domstolens beslut.

Skr. 2023/24:47

2.11 Underrättelse till enskilda som varit utsatta för hemliga tvångsmedel

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som han eller hon har utsatts för (27 kap. 31 § rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023 och 28 och 29 §§ lagen om hemlig dataavläsning i deras lydelse före den 1 oktober 2023). Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detsamma gäller hemlig dataavläsning omfattande sådant avläsningsbart informationssystem som avses i lagen om hemlig dataavläsning och som innehas av någon annan än den misstänkte. Om inhämtningen har gjorts i syfte att utreda vem som är skäligen misstänkt och integritetsintrånget för den enskilde kan antas vara ringa behöver dock ingen underrättelse lämnas. Om kameraövervakning eller rumsavlyssning har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till, ska även innehavaren av platsen underrättas. En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats. En underrättelse ska dock skjutas upp om sekretess enligt vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller för uppgiften. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades behöver någon underrättelse inte lämnas. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska i dessa fall informeras. Underrättelseskyldigheten omfattar inte utredningar om sådan brottslighet som hör till Säkerhetspolisens verksamhetsområde, till exempel brott mot Sveriges säkerhet, sabotage och terroristbrott. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Även den som varit utsatt för tvångsmedel enligt preventivlagen ska underrättas om tvångsmedelsanvändningen om det gäller brott som omfattas av 1 § första stycket 7 i dess lydelse före den 1 oktober 2023, t.ex. mord, grov misshandel och människorov i avsikt att påverka ett offentligt organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd (16 § preventivlagen i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Dessa regler gäller även när hemlig dataavläsning använts i dessa situationer (29 § lagen om hemlig dataavläsning i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart

informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas. Underrättelse ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs har avslutats. En underrättelse ska dock skjutas upp om sekretess gäller för uppgiften. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades behöver någon underrättelse inte lämnas. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska då informeras. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse. Underrättelseskyldigheten omfattar inte utredningar om sådan brottslighet som hör till Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

2.12 Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden är en myndighet under regeringen som bland annat har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet. Myndighetens verksamhet är reglerad i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet och förordningen (2007:1141) med instruktion för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Nämnden ska utöva tillsyn genom inspektioner och andra undersökningar (2 § första stycket lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet). Tillsynen avser ofta granskning av tvångsmedelsdiarier och enskilda tvångsmedelsärenden hos de brottsbekämpande myndigheterna.

Mestadels tillämpar nämnden en så kallad tematisk tillsynsmetod. Med tematisk tillsyn avses att granskningen sker mot bakgrund av vissa i förväg definierade frågeställningar. Tillsynen ska särskilt syfta till att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel varit författingsenlig (1 § fjärde stycket). Nämnden får efter granskningen uttala sig om vad den kommit fram till och om vad som bör ändras i den granskade myndighetens verksamhet (2 § andra stycket). Nämnden kan även uppmärksamma regeringen på behovet av förändringar i lag eller annan författning.

Nämnden är skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för hemliga tvångsmedel eller varit föremål för viss typ av personuppgiftsbehandling och om användningen av tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet eller behandlingen av personuppgifter har utförts i enlighet med lag eller annan författning. Nämnden ska underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts (3 §).

Det finns bestämmelser om att nämnden i vissa fall ska underrättas om beslut om hemliga tvångsmedel (se bland annat 5 § inhämtningsslagen, 21 § lagen om hemlig dataavläsning och 14 b § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]).

2.13 Regler om överskottsinformation

Skr. 2023/24:47

När tvångsmedel används kan det komma fram uppgifter som inte rör det brott som har legat till grund för tvångsmedelsbeslutet. Uppgifterna kan i stället ha betydelse för att utreda ett annat brott eller för att förhindra nya brott. För användningen av sådan information gäller vissa begränsningar, till exempel i vilka situationer uppgifterna får användas för att inleda en förundersökning (27 kap. 23 a § rättegångsbalken, 12 § preventivlagen och 28 § lagen om hemlig dataavläsning i deras lydelse före den 1 oktober 2023 samt 6 och 7 §§ inhämtningslagen).

2.14 Förbud mot avlyssning i vissa fall

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte avse telefonsamtal eller andra meddelanden där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna om frågeförbud i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram. Om det under avlyssningen kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande ska avlyssningen omedelbart avbrytas. Hemlig rumsavlyssning får inte avse samtal eller annat tal där någon sådan person talar. Om det under rumsavlyssningen kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal eller tal, ska avlyssningen omedelbart avbrytas. Upptagningar och uppteckningar ska omedelbart förstöras i de delar som omfattas av förbudet (27 kap. 22 § rättegångsbalken). Detsamma gäller för hemlig dataavläsning om det är fråga om kommunikationsavlyssnings- eller rumsavlyssningsuppgifter (27 § lagen om hemlig dataavläsning i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Hemlig rumsavlyssning får inte heller avse vissa i lagen särskilt angivna platser som används för verksamhet som omfattas av frågeförbudet i rättegångsbalken, till exempel verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, psykologer och präster inom trossamfund (27 kap. 20 e § tredje stycket rättegångsbalken i dess lydelse före den 1 oktober 2023). Slutligen får hemlig dataavläsning inte avse ett avläsningsbart informationssystem som stadigvarande används eller är särskilt avsett att användas av personer som genom sitt yrke har sådan tystnadsplikt som följer av 36 kap. 5 § rättegångsbalken (11 § lagen om hemlig dataavläsning).

3 Myndigheternas redovisning

I avsnitt 3.1–3.7 finns en redogörelse för Åklagarmyndighetens, Ekobrottsmyndighetens, Polismyndighetens och Tullverkets användning av hemliga tvångsmedel under 2022. En redogörelse för Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel under 2022 finns i avsnitt 3.8.

Ärenden om hemliga tvångsmedel vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten registreras sedan mitten av januari 2017 i ett särskilt it-stöd kallat HTM-Cåbra. De statistiska uppgifterna om antalet

tillstånd och antalet misstänkta personer som ligger till grund för årets redovisning är för sjätte gången hämtade från detta system. Detta gäller dock inte uppgifter som avser hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Skälet till det är att det ännu inte är tekniskt möjligt att registrera detta i ärendehanteringssystemet. De redovisade uppgifterna har därför, när det gäller hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet, lämnats manuellt av de ansvariga operativa åklagarenheterna.

Myndigheterna framhåller i sin redovisning att en person kan ha varit föremål för flera olika former av hemliga tvångsmedel och att samma person i dessa fall räknas under flera tvångsmedel. En sammanräkning av antalet personer som redovisas för varje tvångsmedel kan således inte anses som en uppgift om hur många olika individer som totalt varit föremål för hemliga tvångsmedel.

3.1 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Antalet personer

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har omfattat 1 465 misstänkta personer under 2022 (1 384 personer 2021).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 43 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (48 procent 2021, 44 procent 2020)
- 34 procent våldsbrott (33 procent 2021, 36 procent 2020)
- 1 procent sexualbrott eller människohandel (2 procent 2021, 2 procent 2020)
- 1 procent tillgreppsbrott (1 procent 2021, 1 procent 2020)
- 3 procent ekonomiska brott (4 procent 2021, 2 procent 2020)
- 18 procent övriga brott (12 procent 2021, 15 procent 2020)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 4 108 tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under 2022 (3 926 tillstånd 2021). Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder har meddelats i 36 fall under 2022 (62 fall 2021).

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i 14 fall under 2022 (28 fall 2021). Det saknas uppgift om antalet avslag på ansökningar efter en

utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder eftersom det inte går att utläsa ur HTM-Cåbra om avslagen avser ett nationellt eller ett internationellt ärende. Eventuella avslag ingår i stället i redovisat antal avslag för respektive tvångsmedel.

Åklagare har under 2022 fattat 298 interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (304 beslut 2021). Tre beslut har upphävts av domstol, medan övriga 295 har fastställts. Under 2021 upphävdes ett beslut av domstol, medan övriga 303 fastställdes.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 46 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (51 procent 2021, 46 procent 2020)
- 34 procent våldsbrott (31 procent 2021, 37 procent 2020)
- 1 procent sexualbrott eller människohandel (2 procent 2021, 2 procent 2020)
- 0 procent tillgreppsbrott (1 procent 2021, 0 procent 2020)
- 4 procent ekonomiska brott (5 procent 2021, 2 procent 2020)
- 15 procent övriga brott (10 procent 2021, 13 procent 2020)

Narkotikabrott eller narkotikasmuggling är alltså, i likhet med föregående år, den dominerande brottstypen där hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation används.

Förenklat förfarande vid tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Det förenklade förfarandet vid tillämpningen av bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har använts mot 196 personer under 2022 (151 personer 2021). Domstol har fattat beslut om 283 tillstånd med stöd av bestämmelsen om det förenklade förfarandet under 2022 (215 tillstånd 2021) och liksom föregående år har domstol inte i något fall avslagit åklagares begäran. Åklagare har vidare fattat nio interimistiska beslut (13 beslut 2021), vilka även de har fastställts av domstol. Även 2021 fastställde domstol åklagares samtliga interimistiska beslut. Under 2022 fattades inget beslut om tillstånd med stöd av bestämmelsen om det förenklade förfarandet efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder (ett tillstånd meddelades under 2021).

Avlyssningstid

Den längsta verkställighetstiden för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som avslutades under 2022 var 282 dagar (652 dagar 2021). Den genomsnittliga avlyssningstiden per tillstånd var 48 dagar

under 2022 (45 dagar 2021), mediantiden 30 dagar (30 dagar 2021) och den kortaste avlyssningstiden en dag (en dag 2021).

Nyttan av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nytta har hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation använts vid 1 393 brott under 2022 (1 534 brott 2021). Nedan anges i vilken omfattning den hemliga avlyssningen inneburit någon nytta för utredningen. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera olika nyttor.

Under förundersökning

Nytta	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	593	43 %	43 %	49 %
Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	732	53 %	50 %	51 %
Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	452	32 %	29 %	33 %
Uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	81	6 %	8 %	8 %
Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	583	42 %	43 %	48 %

Efter förundersökning

Nytta	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	135	10 %	10 %	10 %
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	431	31 %	32 %	33 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	400	29 %	30 %	30 %

Överskottsinformation

Nytta	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot en annan person i samma förundersökning	219	16 %	19 %	20 %
Uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	138	10 %	5 %	5 %

Nyttan	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	570	41 %	32 %	39 %

Nyttan av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat bland annat följande exempel för 2022.

- Tre personer, två män och en kvinna, kom till Sverige via Öresundsbron i två bilar. Båda bilarna togs ut för kontroll. Alkohol i de båda bilarna såg ut att komma från samma butik. Registerslagning visade att de tre personerna kom från samma ort i Sverige. I bensintanken i kvinnans personbil påträffades en större mängd amfetaminolja. Det fattades ett interimistiskt beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation avseende de tre personernas telefoner. Narkotikan togs ut ur bilen och de tilläts lämna tullen. I avlyssningen berättade kvinnan att hon var orolig för att tullen upptäckt narkotikan eftersom bensinmätaren plötsligen fungerade, men lugnades av en av männen. Alla tre diskuterade också att männen, som nu hade varsin personbil, skulle köra framför och bakom kvinnan, så att de hade uppsikt över henne. Det diskuterades också ifall man skulle stanna för att se om narkotikan fanns kvar. Tullens spanare gjorde dock ingen iakttagelse av att bensintanken kontrollerades. Alla tre greps senare på sin hemort och dömdes i både tingsrätt och hovrätt för synnerligen grov narkotikasmuggling. Materialet från avlyssningen utgjorde del av bevisningen.
- Omfattande gatuförsäljning av hasch och narkotikaklassade tablett hade pågått invid portar till en flerfamiljsfastighet under en längre tid utan att de åtgärder som områdespolis haft att tillgå hade haft effekt. Flera personer var inblandade och samverkade genom att ha olika roller. Två så kallade försäljningsnummer hade identifierats genom tips och kontakter med misstänkta köpare. Beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation inhämtades från domstol avseende dels de två försäljningsnumren, dels de misstänkta ”sociala telefonnummer”. Senare beslutades även avlyssning av ett tredje försäljningsnummer, som innehades av den av de tre huvudmännen som hade huvudansvaret för den fysiska försäljningen på försäljningsplatsen. Även beslut om hemlig kameraövervakning inhämtades avseende dels försäljningsplatsen, dels en senare anträffad förvaringsplats för nätverkets narkotikalager samt den ene misstänktes nya bostadsadress på grund av misstanke om förvaring och hantering där. Vidare inhämtades beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation för att kunna koppla telefonnumren till försäljningen under längre tid än avlyssningen avsåg, och för att via analys kunna koppla de misstänkta ytterligare till numren över tid. Under utredningen upptäcktes en vapengömma i samma lokal som narkotikalagret, varvid ytterligare ett tillstånd för hemlig kameraövervakning inhämtades. Genom den hemliga telefonavlyssningen kunde bland annat omfattningen av verksamheten

kartläggas, ett urval kunder identifieras och de misstänktas mellanhavanden och inbördes relationer utredas. Inspelningarna av avlyssnade samtal och sms, film från den hemliga kameraövervakningen samt material och statistik från den retroaktiva telefonövervakningen utgjorde tillsammans med bland annat telefонтömningar och beslag den huvudsakliga bevisningen i ett åtal för grovt narkotikabrott mot två av de tre huvudpersonerna i säljledet (den tredje undkom ingripande vid tillslaget). Användandet av samtliga i ärendet aktuella hemliga tvångsmedel var avgörande för framgång i utredningen och lagföring. De två som åtalades för grovt narkotikabrott dömdes till fängelsestraff mellan två år och sex månader och fyra år, den senare dömdes även för grovt vapenbrott. Vid tidpunkten för myndigheternas redovisning hade domen överklagats. Det pågick också förundersökning mot den tredje huvudmannen, som då var häktad.

- I en utredning om grovt narkotikabrott beviljades tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning. Genom avlyssnade telefonsamtal kunde det konstateras att två personer planerade en resa till en annan stad och att syftet föreföll vara att hämta narkotika. Detta kunde sedan jämföras med material från hemlig dataavläsning där chattmeddelanden skickades om vilken adress de skulle färdas till samt, sedan resan gjorts, vad det var som hade hämtats. I chattmeddelanden beskrevs även utseendet på den väska som narkotikan förvarades i, vilket i förhöringen gjorde det möjligt att åtala även beställaren av narkotikan. Tre personer dömdes för involvering i införskaffandet och transporten av narkotikan.
- I ett mordärende inhämtades tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot den person som kunde misstänkas för gärningen. Genom avlyssningen blev det klart att det var den misstänkte som använde sig av telefonen. Samma telefon hade även gjort uppkopplingar i anslutning till brottsplatsen vid tiden för gärningen. Denna omständighet, tillsammans med annan bevisning, bidrog till att den misstänkta personen kunde åtalas och senare dömas för mordet.

3.2 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Antalet personer

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation har omfattat 3 314 personer under 2022 (3 310 personer 2021).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 26 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (30 procent 2021, 28 procent 2020)
- 41 procent våldsbrott (40 procent 2021, 42 procent 2020)
- 1 procent sexualbrott eller människohandel (2 procent 2021, 2 procent 2020)
- 7 procent tillgreppsbrott (8 procent 2021, 9 procent 2020)
- 5 procent ekonomiska brott (5 procent 2021, 4 procent 2020)
- 20 procent övriga brott (15 procent 2021, 15 procent 2020)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 13 146 tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation under 2022 (12 989 tillstånd 2021). Vidare har tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder meddelats i 207 fall under 2022 (126 tillstånd 2021).

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i 87 fall under 2022 (100 fall 2021). Uppgift saknas om antalet avslag på ansökningar efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder då det inte går att utläsa ur HTM-Cåbra om avslagen avser ett nationellt eller ett internationellt ärende. Eventuella avslag ingår i stället i redovisat antal avslag för respektive tvångsmedel.

Åklagare har under 2022 fattat 241 interimistiska beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (114 beslut 2021). Fyra beslut har upphävts av domstol, medan övriga har fastställts (inget beslut upphävdes 2021).

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 20 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (26 procent 2021, 21 procent 2020)
- 55 procent våldsbrott (51 procent 2021, 55 procent 2020)
- 1 procent sexualbrott eller människohandel (1 procent 2021, 1 procent 2020)
- 4 procent tillgreppsbrott (6 procent 2021, 6 procent 2020)
- 4 procent ekonomiska brott (3 procent 2021, 3 procent 2020)
- 16 procent övriga brott (12 procent 2021, 13 procent 2020)

Våldsbrott och narkotikabrott eller narkotikasmuggling har alltså även under 2022 varit de vanligast förekommande brottstyperna för vilka hemlig övervakning av elektronisk kommunikation använts.

Övervakningstid

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innefattar åtgärder som inte på ett rättvisande sätt kan sägas pågå en viss tid. Ett exempel på detta är så kallade basstationstömningar (27 kap. 19 § första stycket 2 rättegångsbalken) som innebär att uppgifter inhämtas om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som befunnit sig inom ett visst geografiskt område vid en viss tidpunkt. Uppgifter om övervakningstid skulle inte ge en rättvisande bild av hur tvångsmedlet tillämpas. Av detta skäl redovisas inte sådana uppgifter.

Nyttan av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Nyttan av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat följande exempel för 2022.

- Efter att tre personer gripits på bar gärning efter misstanke om inbrottsstöld inhämtades tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, då det fanns misstankar om att personerna även hade genomfört andra liknande gärningar. Genom uppgifterna från hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, i kombination med analys av en beslagtagna mobiltelefon, kunde personerna knytas till ytterligare sju inbrottsstöld. Samtliga målsägande var äldre personer som blivit bestulna på kontanter, smycken, klockor och andra värdesaker. Uppgifterna från den hemliga övervakningen bidrog starkt till att de tre personerna kunde dömas för samtliga inbrottsstöld.
- En eftermiddag anträffades en svårt skadad kvinna utomhus i anslutning till ett hotell. Skadorna var livshotande. Det visade sig att kvinnan var prostituerad. Vid kontroll av övervakningsfilm från hotellet kunde det konstateras att en man gick in i kvinnans hotellrum och kom ut sex minuter senare. Det kunde förmodas att det var gärningsmannen. Genom att kontrollera vilka telefonnummer som hade använts för att boka träff med målsäganden kunde en för utredningen intressant telefon identifieras. Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation av denna telefon kunde det konstateras att den hade befunnit sig vid brottsplatsen vid tiden för gärningen. Av uppgifterna framkom även hur telefonen hade förflyttat sig efter gärningen. Dessa uppgifter, i kombination med andra uppgifter som hämtades in i utredningen, var avgörande för att gärningsmannen kunde identifieras och senare åtalas och dömas för försök till mord.
- Efter att en person lagt ut en motorcykel för försäljning via internet blev denne kontaktad per telefon av en presumtiv köpare. De bestämde tid och plats för att den presumtiva köparen skulle få tillfälle att titta på motorcykeln. När köparen kom till platsen utövade köparen våld mot säljaren. Därefter satte sig köparen på motorcykeln och tillsammans med ytterligare personer körde de från platsen. Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kunde det fastställas vilken telefon som hade varit i kontakt med säljaren. Telefonen kunde sedan, genom ett beslag, knytas till en viss person. Uppgifterna från

den hemliga övervakningen bidrog sedan till att personen kunde åtalas och dömas för rån.

- Vid en utredning om bland annat människorov begärdes rättsens tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation avseende fyra misstänkta personers telefontrafik. Telefontrafiken visade att samtliga fyras telefoner hade varit inaktiva under tiden den aktuella gärningen begicks samt att telefonerna sedan aktiverades i stort sett samtidigt och på samma plats. Denna omständighet bidrog till att det ansågs utrett att samtliga fyra personer hade varit delaktiga i människorovet, vilket de dömdes för.
- Se även andra exemplet i myndigheternas redovisning av nyttan av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i avsnitt 3.1.

3.3 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig kameraövervakning

Antalet personer

Hemlig kameraövervakning har omfattat 250 personer under 2022 (235 personer 2021).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig kameraövervakning 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 71 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (57 procent 2021, 61 procent 2020)
- 15 procent våldsbrott (19 procent 2021, 25 procent 2020)
- 3 procent sexualbrott eller människohandel (3 procent 2021, 0 procent 2020)
- 1 procent tillgreppsbrott (3 procent 2021, 0 procent 2020)
- 1 procent ekonomiska brott (6 procent 2021, 2 procent 2020)
- 9 procent övriga brott (13 procent 2021, 13 procent 2020)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 239 tillstånd till hemlig kameraövervakning under 2022 (242 tillstånd 2021). I två fall har domstol avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig kameraövervakning (sex fall 2021). Tillstånd till hemlig kameraövervakning efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder har meddelats i tre fall. Under år 2021 fattades inget sådant beslut.

Åklagare har under 2022 fattat 54 interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning (50 beslut 2021). Av dessa har 52 fastställts av domstol och två har upphävts (år 2021 fastställdes samtliga beslut).

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig kameraövervakning 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 68 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (55 procent 2021, 61 procent 2020)
- 15 procent våldsbrott (24 procent 2021, 24 procent 2020)
- 3 procent sexualbrott eller människohandel (2 procent 2021, 0 procent 2020)
- 1 procent tillgreppsbrott (2 procent 2021, 0 procent 2020)
- 1 procent ekonomiska brott (4 procent 2021, 1 procent 2020)
- 12 procent övriga brott (13 procent 2021, 14 procent 2020)

Narkotikabrott eller narkotikasmuggling och våldsbrott är alltså under 2022 fortsatt de vanligast förekommande brottstyperna där hemlig kameraövervakning används.

Övervakningstid

Den längsta verkställighetstiden för hemlig kameraövervakning under 2022 var 253 dagar (210 dagar 2021). Den genomsnittliga övervakningstiden var 40 dagar under 2022 (35 dagar 2021), mediantiden 30 dagar (26 dagar 2021) och den kortaste övervakningstiden en dag (en dag 2021).

Nyttan av hemlig kameraövervakning

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig kameraövervakning använts vid 232 brott under 2022 (224 brott 2021). Nedan anges i vilken omfattning den hemliga övervakningen inneburit något resultat för utredningen. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera nyttor.

Under förundersökning

Nytta	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	108	47 %	46 %	50 %
Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	162	70 %	70 %	81 %
Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	93	40 %	38 %	48 %
Uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	16	7 %	10 %	19 %
Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	113	49 %	42 %	56 %

Efter förundersökning

Skr. 2023/24:47

Nyttan	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat avföras från utredningen	13	6 %	7 %	3 %
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas	80	34 %	40 %	36 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	69	30 %	34 %	34 %

Överskottsinformation

Nyttan	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	32	14 %	19 %	27 %
Uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	12	5 %	5 %	3 %

Övrigt

Nyttan	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	110	47 %	27 %	45 %

Nyttan av hemlig kameraövervakning ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat bland annat följande exempel för 2022.

- Efter att ett skotthål anträffats i en källargång beviljades hemlig kameraövervakning i den aktuella källaren. Det visade sig att ett kriminellt nätverk nyttjade platsen som tillflyktsplats. Under tiden som kameraövervakningen pågick uppstod en konflikt med ett rivaliserande nätverk. På övervakningen syntes då hur flera personer i nätverket kom att hantera ett flertal olika vapen. Totalt kunde åtta vapen, vid tre olika tillfällen, tas i beslag. Material från den hemliga kameraövervakningen användes sedan som bevisning och var avgörande för att sammanlagt sex personer kunde dömas för synnerligen grovt vapenbrott.
- Se även andra exemplet i myndigheternas redovisning av nyttan av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i avsnitt 3.1.

3.4 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning

Antalet personer

Hemlig rumsavlyssning har omfattat 60 personer under 2022 (79 personer 2021).

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig rumsavlyssning 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 53 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (46 procent 2021, 51 procent 2020)
- 37 procent våldsbrott (48 procent 2021, 46 procent 2020)
- 0 procent sexualbrott eller människohandel (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 0 procent ekonomiska brott (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 10 procent övriga brott (6 procent 2021, 2 procent 2020)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 79 tillstånd till hemlig rumsavlyssning under 2022 (166 tillstånd 2021). Tillstånd till hemlig rumsavlyssning efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder har meddelats i 7 fall (49 tillstånd 2021).

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig rumsavlyssning i två fall under 2022 (13 under 2021).

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig rumsavlyssning 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 56 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (49 procent 2021, 45 procent 2020)
- 37 procent våldsbrott (46 procent 2021, 52 procent 2020)
- 0 procent sexualbrott eller människohandel (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 0 procent ekonomiska brott (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 7 procent övriga brott (5 procent 2021, 3 procent 2020)

Narkotikabrott eller narkotikasmuggling och våldsbrott har alltså även under 2022 varit de vanligast förekommande brottstyperna där hemlig rumsavlyssning använts.

Den längsta verkställighetstiden för hemlig rumsavlyssning under 2022 var 168 dagar (256 dagar 2021). Den genomsnittliga avlyssningstiden var 32 dagar under 2022 (45 dagar 2021), mediantiden 19 dagar (27 dagar 2021) och den kortaste avlyssningstiden sju dagar (två dagar 2021).

Nyttan av hemlig rumsavlyssning

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig rumsavlyssning använts vid 77 brott under 2022 (47 brott 2021). Nedan anges i vilken omfattning den hemliga rumsavlyssningen inneburit något resultat för utredningen. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera olika nyttor.

Under förundersökning

Nytta	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har utgjort underlag i förhörsituation	46	60 %	45 %	28 %
Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	55	71 %	53 %	61 %
Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte	26	34 %	32 %	28 %
Uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	8	10 %	11 %	4 %
Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	50	65 %	38 %	34 %

Efter förundersökning

Nytta	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	6	8 %	2 %	4 %
Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	32	42 %	28 %	15 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	32	42 %	30 %	15 %

Överskottsinformation

Nytta	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	28	36 %	21 %	18 %

Uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning 6 8 % 13 % 7 %

Övrigt

Nyttan	2022		2021	2020
	Antal	Andel	Andel	Andel
Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	50	65 %	38 %	34 %

Nyttan av hemlig rumsavlyssning ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat följande exempel för 2022.

- Genom information från den krypterade tjänsten Anom uppstod misstanke om att en person varit utsatt för ett mordförsök och att gärningen inte hade fullbordats eftersom det vapen som skulle användas hade laddats med fel typ av ammunition. Genom hemlig rumsavlyssning kunde det sedan konstateras att en person som kunde misstänkas för inblandning i gärningen berättade att denne hade laddat vapnet med felaktig ammunition. Dessa uppgifter, i kombination med övrig bevisning, gjorde att personen kunde dömas för grovt vapenbrott och medhjälp till försök till mord.

3.5 Tillämpningen av bestämmelserna om hemlig dataavläsning

Lagen om hemlig dataavläsning trädde i kraft den 1 april 2020. Statistiken för 2020 i detta avsnitt avser därför endast nio månader.

Antalet ärenden

Under 2022 förekom hemlig dataavläsning i 148 ärenden (145 ärenden 2021).

Antalet personer

Hemlig dataavläsning har omfattat 365 personer under 2022 (311 personer 2021). Av myndigheternas statistik går inte att utläsa om någon av dessa personer har varit föremål för hemlig dataavläsning med anledning av flera olika brottstyper.

Antalet personer fördelat på brottstyp

Antalet personer som varit föremål för hemlig dataavläsning 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 50 procent narkotikabrott (48 procent 2021, 51 procent 2020)

- 24 procent våldsbrott (28 procent 2021, 31 procent 2020)
- 9 procent sexualbrott (3 procent 2021, 5 procent 2020)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 3 procent ekonomiska brott (5 procent 2021, 5 procent 2020)
- 14 procent övriga brott (16 procent 2021, 8 procent 2020)

Antalet personer fördelat på brottstyp och uppgiftstyp

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning kan avse en eller flera olika uppgiftstyper. De olika uppgiftstyperna är kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter, platsuppgifter, kameraövervakningsuppgifter, rumsavlyssningsuppgifter, uppgifter som finns lagrade och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används. Vidare måste tillstånd meddelas för varje enhet som ska avläsas, även om enheterna innehåller av samma person.

Nedan följer en redovisning av antalet personer som varit föremål för hemlig dataavläsning fördelat på brottstyp och uppgiftstyp. Eftersom ett tillstånd för en enhet kan avse flera olika uppgiftstyper, kan antalet redovisade personer i tabellen nedan överstiga det totala antalet personer som har omfattats av hemlig dataavläsning under året. Som jämförelse anges 2021 års siffror inom parentes.

	Narkotika- brott	Vålds- brott	Sexual- brott	Till- grepps- brott	Ekono- miska brott	Övriga brott
Avlyssnings- uppgifter	180 (145)	87 (85)	28 (10)	1 (0)	12 (15)	49 (49)
Övervaknings- uppgifter	178 (142)	87 (83)	28 (6)	0 (0)	12 (10)	49 (49)
Platsuppgifter	174 (142)	86 (77)	28 (4)	0 (0)	10 (10)	45 (50)
Kameraöver- vakningsupp- gifter	3 (0)	2 (0)	0 (2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Rumsavlyss- ningsuppgifter	5 (12)	2 (6)	0 (1)	0 (0)	2 (0)	0 (1)
Uppgifter som finns lagrade	175 (148)	85 (86)	31 (4)	0 (0)	12 (10)	47 (48)
Övriga användnings- uppgifter	175 (143)	84 (81)	28 (3)	0 (0)	12 (10)	47 (49)

Antalet tillstånd

Det har meddelats 649 tillstånd till hemlig dataavläsning under 2022 (592 tillstånd 2021). Tillstånd till hemlig dataavläsning efter en utländsk myndighets begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål eller en europeisk utredningsorder har meddelats i fem fall under 2022 (14 tillstånd 2021). Dessa fem tillstånd har avsett kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter, platsuppgifter, uppgifter som finns lagrade och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används, men inte kameraövervakningsuppgifter och rumsavlyssningsuppgifter. Detsamma gäller de tillstånd som meddelades under 2021.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Antalet tillstånd till hemlig dataavläsning 2022 har fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 58 procent narkotikabrott eller narkotikasmuggling (58 procent 2021, 42 procent 2020)
- 23 procent våldsbrott (21 procent 2021, 45 procent 2020)
- 7 procent sexualbrott (2 procent 2021, 5 procent 2020)
- 0 procent tillgreppsbrott (0 procent 2021, 0 procent 2020)
- 3 procent ekonomiska brott (6 procent 2021, 4 procent 2020)
- 9 procent övriga brott (13 procent 2021, 16 procent 2020)

Narkotikabrott eller narkotikasmuggling och våldsbrott har alltså även under 2022 varit de vanligast förekommande brottstyperna där hemlig dataavläsning använts.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp och uppgiftstyp

Nedan följer en redovisning av antalet meddelade tillstånd till hemlig dataavläsning fördelat på brottstyp och uppgiftstyp. Eftersom ett tillstånd kan avse flera olika uppgiftstyper, kan antalet redovisade tillstånd per brottstyp och uppgiftstyp i tabellen överstiga det totala antalet meddelade tillstånd till hemlig dataavläsning under året. Som jämförelse anges 2021 års siffror inom parentes.

	Narkotika- brott	Vålds- brott	Sexual- brott	Till- grepps- brott	Ekono- miska brott	Övriga brott
Avlyssnings- uppgifter	373 (333)	149 (117)	40 (12)	1 (0)	18 (35)	60 (73)
Övervaknings- uppgifter	370 (329)	150 (113)	40 (6)	0 (0)	18 (20)	60 (73)
Platsuppgifter	356 (327)	149 (108)	40 (4)	0 (0)	16 (20)	56 (73)

Kameraövervakningsuppgifter	3 (0)	2 (0)	0 (2)	0 (0)	0 (0)	0 (2)
Rumsavlysningsuppgifter	6 (25)	2 (8)	0 (1)	0 (0)	2 (0)	0 (1)
Uppgifter som finns lagrade	356 (336)	147 (117)	43 (4)	0 (0)	18 (20)	58 (72)
Övriga användningsuppgifter	356 (329)	146 (113)	40 (3)	0 (0)	18 (20)	58 (73)

Avslag och interimistiska beslut

Domstol har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig dataavläsning i tre ärenden avseende fyra misstänkta personer under 2022 (tre ärenden avseende sex misstänkta personer 2021). I likhet med föregående år avsåg begäran avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, uppgifter som finns lagrade och övriga användningsuppgifter. Vidare har åklagare i nio ärenden fattat 24 interimistiska beslut som avsåg dessa uppgiftstyper (tolv interimistiska beslut i tio ärenden 2021). I likhet med föregående år har domstol fastställt samtliga beslut.

Avläsningstid

Den längsta verkställighetstiden för hemlig dataavläsning var 119 dagar under 2022 (115 dagar 2021). Den genomsnittliga avläsningstiden var 20 dagar under 2022 (27 dagar 2021), mediantiden 13 dagar (26 dagar 2021) och den kortaste verkställighetstiden en dag (en dag 2021).

Nyttan av hemlig dataavläsning

I de ärenden som omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig dataavläsning använts i 123 ärenden med totalt 317 misstänkta personer under 2022 (89 ärenden 2021). Ett beslut om hemlig dataavläsning kan innefatta en eller flera olika uppgiftstyper. Nedan följer en redovisning av antalet beslut fördelat på uppgiftstyp.

Typ av uppgift	2022	2021
	Antal beslut	Antal beslut
Avlyssningsuppgifter	305	146
Övervakningsuppgifter	307	140
Platsuppgifter	299	132
Kameraövervakningsuppgifter	0	4
Rumsavlyssningsuppgifter	2	23
Uppgifter som finns lagrade	305	150

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga dataavläsningen har inneburit någon nytta för utredningen under 2022 fördelat på uppgiftstyp. Summan överstiger 100 procent eftersom en och samma tvångsmedelsanvändning kan ha gett upphov till flera olika nyttor.

Under förundersökning

Uppgifterna har utgjort underlag i en förhörssituation

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	74	24 %	15 %
Övervakningsuppgifter	61	20 %	15 %
Platsuppgifter	63	21 %	11 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	2	100 %	0 %
Uppgifter som finns lagrade	70	23 %	14 %
Övriga användningsuppgifter	58	19 %	10 %

Uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	90	30 %	30 %
Övervakningsuppgifter	89	29 %	30 %
Platsuppgifter	86	29 %	30 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %	43 %
Uppgifter som finns lagrade	82	27 %	24 %
Övriga användningsuppgifter	79	26 %	24 %

Uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	60	20 %	12 %
Övervakningsuppgifter	57	19 %	11 %
Platsuppgifter	54	18 %	11 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	2	100 %	0 %
Uppgifter som finns lagrade	57	19 %	10 %
Övriga användningsuppgifter	52	17 %	9 %

Uppgifterna har bidragit till utredning om brottsutbyte

Skr. 2023/24:47

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	20	7 %	3 %
Övervakningsuppgifter	14	5 %	3 %
Platsuppgifter	14	5 %	2 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %	0 %
Uppgifter som finns lagrade	19	6 %	3 %
Övriga användningsuppgifter	14	5 %	2 %

Uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	99	32 %	16 %
Övervakningsuppgifter	90	29 %	15 %
Platsuppgifter	90	30 %	14 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	50 %
Rumsavlyssningsuppgifter	2	100 %	13 %
Uppgifter som finns lagrade	96	31 %	15 %
Övriga användningsuppgifter	87	28 %	12 %

Efter förundersökningen

Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	20	7 %	4 %
Övervakningsuppgifter	19	6 %	4 %
Platsuppgifter	19	6 %	5 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	50 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %	17 %
Uppgifter som finns lagrade	16	5 %	3 %
Övriga användningsuppgifter	16	5 %	3 %

Uppgifterna har bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	71	23 %	10 %
Övervakningsuppgifter	63	21 %	9 %

Platsuppgifter	64	21 %	8 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	2	100 %	0 %
Uppgifter som finns lagrade	70	23 %	9 %
Övriga användningsuppgifter	61	20 %	7 %

Uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	59	19 %	6 %
Övervakningsuppgifter	51	17 %	7 %
Platsuppgifter	53	18 %	7 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	2	100 %	0 %
Uppgifter som finns lagrade	59	19 %	8 %
Övriga användningsuppgifter	49	16 %	6 %

Överskottsinformation

Uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	44	14 %	10 %
Övervakningsuppgifter	41	13 %	10 %
Platsuppgifter	38	13 %	10 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	0 %
Rumsavlyssningsuppgifter	2	100 %	4 %
Uppgifter som finns lagrade	41	13 %	9 %
Övriga användningsuppgifter	38	12 %	9 %

Uppgifterna har överförts som överskottsinformation enligt särskilt beslut för utredning av brott i en annan förundersökning

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	22	7 %	8 %
Övervakningsuppgifter	17	6 %	7 %
Platsuppgifter	16	5 %	8 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %	13 %

Uppgifter som finns lagrade	20	7 %	7 %
Övriga användningsuppgifter	16	5 %	7 %

Skr. 2023/24:47

Övrigt

Uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt

Typ av uppgift	2022		2021
	Antal	Andel	Andel
Avlyssningsuppgifter	91	30 %	18 %
Övervakningsuppgifter	85	28 %	20 %
Platsuppgifter	81	27 %	19 %
Kameraövervakningsuppgifter	Ingen redovisad	-	25 %
Rumsavlyssningsuppgifter	0	0 %	17 %
Uppgifter som finns lagrade	113	37 %	17 %
Övriga användningsuppgifter	81	26 %	18 %

Nyttan av hemlig dataavläsning ska även redovisas genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Myndigheterna har redovisat följande exempel för 2022.

- I ett ärende där hemlig dataavläsning beviljats kunde man i realtid följa en narkotikaaffär från ax till limpa och gripa köpare, säljare, transportör och leverantör. I en krypterad chatt kunde det avläsas att brukaren av den telefon mot vilken hemlig dataavläsning riktades gjorde en beställning av ett större parti narkotika. Med säljaren gjordes det upp var narkotikan skulle överlätas och kodord som skulle användas för att bekräfta säljarens identitet. Samtidigt kunde man i den hemliga dataavläsningen avläsa att köparen gav en annan transportör i uppdrag att åka till den bestämda adressen och att transportören fick kodordet. Genom fysisk spaning kunde man konstatera att två bilar kom till den bestämda adressen. Samtidigt skickades foton på respektive bil i en gruppchatt som kunde avläsas med hemlig dataavläsning. Spanare kunde därigenom bekräfta att fotona visade samma fordon som kommit till adressen. Därefter såg spanare hur en person från det ena fordonet kontaktade föraren i det andra fordonet, samtalande kort och fick ett paket överlämnat till sig. Efter att paketet överlämnats fick brukaren av telefonen som avlästes en bekräftelse från transportören om att det var klart. Därefter bekräftade även säljaren till köparen att säljarens leverantör nu överlämnat paketet. Direkt efter detta skickades en ny leveransadress och säljarens leverantör började köra mot denna adress. Leverantören stoppades på väg till den nya adressen och ett större narkotikabeslag gjordes. Fordonet med köparens transportör stoppades också och även där gjordes ett större narkotikabeslag. Även köparen (brukaren av telefonen mot vilken hemlig dataavläsning riktades) greps med den avlästa telefonen på sig. Samma kväll gjordes husrannsakan i

leverantörens bostad där ytterligare större narkotikabeslag gjordes. På denna adress greps även en ytterligare person som senare visade sig vara den som fortlöpande gett leverantören i uppdrag att köra till vissa adresser och leverera narkotika.

- Det fanns misstanke om att en viss gruppering köpte och sålde stora mängder narkotika, varför flera personer kom att misstänkas för grovt narkotikabrott. Hemlig dataavläsning användes mot flera av de misstänkta personerna. Genom avläsningen kunde det exempelvis bevisas att en större summa pengar transporterats av en kurir mellan två svenska städer och att pengarna avsåg ersättning för inköp av en större mängd cannabis. Avläsningen gjorde det möjligt att läsa textkonversationer mellan de misstänkta om hur biljetter bokades, pengar överfördes och att uppdraget gavs till kuriren. Det kunde även säkras fotografier av en större summa pengar, som väl stämde överens med konversationer om hur stor summa som skulle betalas. Det inhämtade materialet återopades i målet och bidrog starkt till att de åtalade kunde dömas i denna del.
- I ett ärende med förgreningar till andra länder uppstod misstankar om att ett antal individer köpte och sålde vapen. Genom hemlig dataavläsning kunde konversationer från olika chattapplikationer säkras. Det kunde konstateras att de misstänkta ofta skrev om vapen och det säkrades även filmer som visade när vapen provsköts. Efter en tids spaning kunde tillslag göras mot grupperingen. Vid detta togs ett antal vapen i beslag, däremot inte några telefoner. All bevisning i form av chattar kom alltså från hemlig dataavläsning. Genom den bevisningen kunde de misstänkta åtalas och dömas för innehav och försäljning av fler vapen än de som fanns i beslag.
- Polisen hittade vid husrannsakan ett vapen, vilket togs i beslag. Någon dag senare kom det vid hemlig dataavläsning in uppgifter som tydde på att den som den hemliga dataavläsningen riktades mot var innehavaren av vapnet. Det var fråga om uppgifter från en chattapplikation där personen skrev att hans vapen hade tagits i beslag ett visst datum. Personen skrev även vilken typ av vapen det var, vilket stämde överens med beslaget. Detta, tillsammans med viss annan bevisning, var avgörande för att personen senare skulle kunna åtalas och dömas för grovt vapenbrott.
- Genom hemlig dataavläsning kunde en chatt läsas av i realtid. Genom denna var det möjligt att få fram uppgifter om hur en person instruerade en annan person att på flera olika platser överlämna narkotika. Konversationerna visade även hur uppdragsgivaren instruerade den andra personen att lagerhålla narkotika i sin bostad. Det fanns även ett flertal andra konversationer mellan uppdragsgivaren och andra personer. Genom dessa var det möjligt att visa att verksamheten bedrevs i organiserad form och i större omfattning. Det var också möjligt att visa att uppdragsgivaren var den som styrde verksamheten. Dessa uppgifter var sedan avgörande för att uppdragsgivaren kunde dömas för synnerligen grovt narkotikabrott.
- Se även andra exemplet i myndigheternas redovisning av nyttan av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i avsnitt 3.1.

3.6 Tillämpningen av bestämmelserna om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Skr. 2023/24:47

Inom Åklagarmyndigheten är det Riksenheten för säkerhetsmål som handlägger ärenden enligt preventivlagen. Utöver de ärenden som samtidigt har hanterats av Säkerhetspolisen och som ingår i redovisningen i avsnitt 3.7 har Riksenheten för säkerhetsmål under 2022, likt 2021, inte hanterat något ärende från Polismyndigheten enligt preventivlagen.

3.7 Tillämpningen av bestämmelserna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet

Antalet beslut

I detta avsnitt redovisas Polismyndighetens och Tullverkets tillämpning av inhämtningslagen. För Säkerhetspolisens tillämpning av inhämtningslagen, se avsnitt 3.8. Sedan den 1 oktober 2019 är det åklagare som fattar beslut om inhämtning enligt lagen efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket.

Av myndigheternas redovisning framgår att åklagare på ansökan av Polismyndigheten och Tullverket fattade 727 beslut, varav 23 avslagsbeslut, om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet under 2022 (599 beslut varav tolv avslag 2021).

Antalet beslut fördelat på brottstyp

Antalet beslut har under 2022 fördelat sig mellan olika brottstyper på följande sätt (avrundat till hela procent):

- 54 procent grovt narkotikabrott, synnerligen grovt narkotikabrott, grovt narkotikasmuggling eller synnerligen grovt narkotikasmuggling (57 procent 2021, 64 procent 2020)
- 28 procent grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott eller grovt vapensmuggling (28 procent 2021, 24 procent 2020)
- 13 procent mord (10 procent 2021, 8 procent 2020)
- 5 procent andra grova brott, till exempel allmänfarlig ödeläggelse och människohandel (4 procent 2021, 4 procent 2020)

Hemlig dataavläsning

Sedan lagen om hemlig dataavläsning trädde i kraft den 1 april 2020 kan rätten, på ansökan av åklagare, i vissa fall fatta beslut om tillstånd till inhämtning av kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter utanför en förundersökning. För att ett tillstånd ska beviljas krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott enligt 2 § inhämtningslagen. Av

myndigheternas redovisning framgår att det under år 2022 inte ansöktes om något sådant tillstånd (under 2021 två ansökningar som båda bifölls).

Nyttan av inhämtningen

Nyttan av inhämtningen i underrättelseverksamhet ska redovisas genom anonymiserade exempel. De exempel som myndigheterna har angett för 2022 är bland annat följande.

- Tullverket fick information om att en namngiven person skulle utföra en grov narkotikasmuggling av både cannabis och kokain till Sverige i närtid. Det fanns även information om kopplingar till kriminella nätverk både i Sverige och övriga Europa. Ett underrättelseärende startades därför med både inre och yttre spaning samt, efter beslut av åklagare, inhämtning av både historiska trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter i realtid. De inhämtade uppgifterna var avgörande för att Tullverket, genom bland annat spaning, kunde koppla den utpekade huvudmannen till flera kända personer och intressanta adresser. Därmed kunde Tullverket bekräfta hypoteser i ärendet angående huvudmannens viktiga roll. Det ledde till att en förundersökning kunde inledas som senare resulterade i att sammantaget ca 800 kilo narkotika, bland annat 358 kilo hasch, 190 kilo amfetamin, nio kilo kokain och 205 kilo cannabis, kunde tas i beslag.
- Underrättelseinformation inkom till Tullverket om att en lätt lastbil skulle användas för att smuggla narkotika från Spanien till Sverige. Den aktuella transporten skulle vara en testkörning då en tidigare körning under året till Finland hade misslyckats, där beslag gjordes av 80–90 kilo cannabis. Nätverket hade redan planerat nästa transport, som skulle sättas i verket om testtransporten blev framgångsrik och som då skulle innehålla ”en större mängd” cannabis. Genom underrättelseinformation och spaning identifierades två personer som skulle agera som mottagare samt en avlastningsplats av narkotikan. Tullverket inhämtade, efter beslut av åklagare, både historiska trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter i realtid för dessa personer. Genom analys av de inkomna uppgifterna kunde Tullverket bekräfta att personerna varit i kontakt med varandra samt, via rörelsemönstret, bekräfta hypoteser om avlastningsplatsen. När Tullverket sedan fick underrättelseinformation om att den ”skarpa” narkotikasmugglingen skulle ske startades en förundersökning varvid telefonavlyssning inleddes på de nummer som de identifierade personerna använde. Ärendet slutade med ett beslag på ca 100 kilo cannabis samt att de båda personerna greps.
- Efter ett beslag av en postförsändelse från Spanien av ca fem kilo cannabisharts upptäcktes ytterligare 18 paket med i stort sett identiskt innehåll till ett flertal adressater. Tullverket startade i samband med detta både en förundersökning och ett underrättelseärende, med olika fokus. Genom bland annat spaning och samverkan med Polismyndigheten kunde Tullverket identifiera ett nätverk som bedömdes regelbundet organisera smuggling av narkotika till Sverige via postförsändelser. Efter beslut av åklagare inhämtade Tullverket

både historiska trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter i realtid för att kunna pröva olika hypoteser i ärendet. Analyser av det inkomna materialet identifierade bland annat mötesplatser och relationer samt gav kunskap om tidigare okända individer som därmed kunde knytas till ärendet. Det tydliggjordes samtidigt att huvudmannen använde sig av sofistikerade tekniska lösningar för att kommunicera som gjorde det svårt eller omöjligt att följa dennes rörelser. Underrättelsearbetet ledde till att en av personerna dömdes till fängelse i fem år. Underrättelseärendet pågår fortfarande.

- Polismyndigheten inhämtade, efter beslut av åklagare, historiska trafikuppgifter i en underrättelseundersökning om grov narkotikabrottslighet där en hastig spridning av narkotika bland ungdomar uppmärksammats i en lokal del av en region. Uppgifterna som inhämtades bidrog till att snabbt kunna avfärda underrättelsemisstankar mot en aktör, till förmån för fokus på andra aktörer. Detta ledde i sin tur till ett flertal framgångsrika åtgärder inom ramen för förundersökningar.
- Efter beslut av åklagare inhämtade Polismyndigheten såväl historiska trafikuppgifter som realtidsinformation inom ramen för en underrättelseundersökning om en organiserad kriminell gruppering. Uppgifterna bidrog till att identifiera tidigare okända aktörer och kartläggningen bidrog till underlag för beslut om ett operativt spaningsärende. I efterföljande förundersökningar kopplade till grupperingen har det skett ett antal frihetsberövanden av aktörer som utreds för misstankar om bland annat grova vapen- och narkotikabrott och ett direkt samband till händelser med dödligt våld.
- I ett underrättelseärende om grovt vapenbrott inhämtade Polismyndigheten, efter beslut av åklagare, både historiska trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter i realtid. Man kunde tack vare inhämtad information dra slutsatser om var en misstänkt tillbringade sina nätter och hade sin bostad, vilket underlättade spaningsinsatser. Utöver detta bidrog informationen till att lära känna den misstänktes rörelsemönster och framför allt ledde informationen till att inkomna underrättelseuppgifter kunde bekräftas eller avfärdas. Från den historiska informationen kunde man också förstå vilka kontakter som var de mest frekventa, vilka personer den misstänkte troligen var knuten till i brottslig verksamhet och tidpunkter för telefonsamtal och sms i anknytning till händelser, som kunde kopplas ihop med underrättelseuppgifter eller spaningsiakttagelser som senare var av vikt i förundersökning. De misstänkta dömdes till tre år och åtta månaders fängelse, respektive tre år och sex månaders fängelse.

3.8 Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och preventivlagen fattats totalt 562 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig

rumsavlyssning under 2022 (494 beslut 2021). Siffran inkluderar såväl initiala beslut som beslut om förlängning av tillståndstiden.

Vidare har det i Säkerhetspolisens verksamhet fattats 292 beslut om hemlig dataavläsning under 2022 (234 beslut 2021). Siffran inkluderar såväl initiala beslut som beslut om förlängning av tillståndstiden.

Åklagare har i Säkerhetspolisens ärenden under 2022 fattat 203 beslut med stöd av inhämtningslagen (148 beslut 2021).

4 Myndigheternas slutsatser

4.1 Tillämpningen av hemliga tvångsmedel vid förundersökning i brottmål eller med anledning av begäran om internationell rättslig hjälp i brottmål

Myndigheterna anför att hemliga tvångsmedel är nödvändiga verktyg i den brottsutredande verksamheten. Det gäller inte minst mot bakgrund av antalet grova brott och den utbredda tystnadskulturen, det vill säga oviljan hos vissa medborgare att samarbeta med de rättsvårdande myndigheterna. Antalet avslagsbeslut från domstol är få och det är sällan domstol upphäver ett av åklagare meddelat interimistiskt beslut. Det talar för att hemliga tvångsmedel används med urskiljning och omsorg.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har ökat för varje år sedan 2015 fram till 2020. Under 2015–2020 ökade antalet personer med 546 till 1 704 personer, vilket är en total ökning med 47 procent. År 2021 skedde i stället en relativt kraftig minskning, från 1 704 personer 2020 till 1 384 personer 2021, motsvarande en minskning med 19 procent. Under 2022 var 1 465 personer föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, en ökning med sex procent jämfört med föregående år. Ökningen är således inte särskilt stor och antalet avlyssnade personer är fortsatt lägre än åren 2018–2020.

Motsvarande mönster kan urskiljas när det gäller antalet beslutade tillstånd, som även de ökade år för år under perioden 2015–2020, för att sedan gå ned drastiskt 2021. Minskningen mellan 2020 och 2021 motsvarade 23 procent. År 2022 gick antalet tillstånd upp något, från 3 926 tillstånd 2021 till 4 108 tillstånd 2022, en ökning med fem procent.

Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, och andra hemliga tvångsmedel, beviljas framför allt i förundersökningar om brottstyperna narkotikabrott eller narkotikasmuggling respektive våldsbrott. År 2022 minskade dock antalet personer som avlyssnades med anledning av misstanke om narkotikabrottslighet, medan antalet personer misstänkta för våldsbrott ökade. Räknas brottstyperna ihop är totalen dock

i stort oförändrad. År 2021 meddelades totalt 3 240 tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som grundats på antingen narkotika- eller våldsbrottslighet. År 2022 var motsvarande siffra 3 281.

År 2022 skedde ett mycket stort antal mord och sprängningar inom de kriminella nätverken, särskilt i Stockholmsområdet. Det kan förklara varför antalet personer och tillstånd avseende brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling har minskat, men ökat för brottstypen våldsbrott, samtidigt som totalen är i stort sett konstant.

Minskningen av det totala antalet avlyssnade personer och beviljade tillstånd 2021 jämfört med 2020 beror sannolikt på att många utredningar byggts på information från de krypterade tjänsterna Encrochat, SkyECC och Anom. Genom information från dessa tjänster har kommunikation kunnat säkras och behovet av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kan därför ha minskat. Den ökning som skett under 2022 är relativt liten och ligger fortfarande långt från nivåerna för 2018–2020. Tillgång till material från de krypterade tjänsterna kan alltså vara en förklaring till det. Det pågår fortfarande ett stort antal utredningar som bygger på material som inhämtats från någon av dessa krypterade tjänster. Vad som ytterligare talar för att detta är den främsta förklaringen till nedgången av användandet av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är att motsvarande nedgång inte syns för övriga hemliga tvångsmedel. Där är nivåerna i stället relativt konstanta sett över den senaste treårsperioden.

Precis som tidigare är skillnaden mellan de olika nyttoparametrarna relativt stor. Samtidigt är det tydligt att de inbördes förhållandena mellan respektive parameter är relativt konstant över tid. Den nytta som varit störst 2022 är att uppgifterna medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras (53 procent jämfört med 50 procent 2021). Andra nyttor som varit av stor betydelse 2022 är att uppgifterna utgjort underlag i förhörssituationer (43 procent 2022 och 43 procent 2021) samt lett till stärkta misstankar mot den misstänkte (42 procent 2022 jämfört med 43 procent 2021).

Den genomsnittliga avlyssningstiden var högre 2022 än under de tre föregående åren. Vid en jämförelse mellan 2022 och 2021 har den genomsnittliga avlyssningstiden per person ökat från 45 till 48 dagar. År 2020 och 2019 var den genomsnittliga tiden 39 dagar. Mediantiden för 2022 var densamma som för 2021, nämligen 30 dagar. Den längsta avlyssningstiden för 2022 var 282 dagar, att jämföra med 2021 då den längsta avlyssningstiden var 652 dagar.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation 2022 var i det närmaste identiskt med 2021, 3 314 personer jämfört med 3 310. Det föregicks av ett historiskt högt antal 2020, då 3 490 misstänkta personer var föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Antalet övervakade personer 2022 är således det näst högsta som har redovisats. Antalet tillstånd ökade också något 2022 jämfört med 2021, från 12 989 till 13 146 (en procent).

Under perioden 2017–2020 ökade såväl antalet övervakade personer som antalet tillstånd årligen. För perioden 2020–2022 syns inte motsvarande ökning, utan nivåerna synes ligga relativt konstant. Liksom tidigare är en rimlig förklaring till mängden tillstånd att misstänkta ofta byter telefoner eller telefonnummer och att de brottsutredande myndigheterna därmed också kan knyta misstänkta personer till flera telefonnummer eller andra adresser.

Sett till brottstyper följer mönstret för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation samma mönster som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, nämligen att antalet tillstånd kopplade till brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling har minskat, samtidigt som tillstånden kopplade till våldsbrott har ökat. Vad gäller narkotikabrott och narkotikasmuggling har antalet tillstånd minskat sedan 2021, från 3 375 till 2 593 (23 procent). För våldsbrott har antalet tillstånd ökat från 6 651 till 7 278 (nio procent). Även antalet personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kopplat till narkotikabrottslighet har minskat, från 989 till 859 (13 procent). Samtidigt har antalet misstänkta personer ökat i kategorin våldsbrott, från 1 314 till 1 375 (fem procent).

Antalet tillstånd som avser brottstypen tillgreppsbrott har minskat jämfört med 2021, från 788 till 579 (27 procent). Däremot har antalet tillstånd som rör utredningar om ekonomiska brott och övriga brott ökat jämfört med 2021. Kategorin ekonomiska brott har ökat från 451 till 516 (14 procent) och övriga brott från 1 533 till 2 031 (32 procent).

Hemlig kameraövervakning

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig kameraövervakning ökade 2022 jämfört med 2021, från 235 till 250 personer (sex procent), och har därmed ökat årligen sedan 2020 då antalet personer uppgick till 211. Dessförinnan, under perioden 2017–2019, minskade i stället antalet personer årligen. Antalet tillstånd minskade marginellt under 2022 jämfört med 2021, från 242 till 239 (en procent).

Det är framför allt i kategorin narkotikabrott och narkotikasmuggling som antalet tillstånd och antalet övervakade personer har ökat. Antalet tillstånd till hemlig kameraövervakning i denna kategori ökade från 133 tillstånd 2021 till 166 tillstånd 2022, en ökning med 25 procent. Sett till antalet personer ökade det från 133 till 177 personer, motsvarande 33 procent. I kategorin våldsbrott har antalet tillstånd i stället minskat, från 57 till 36 tillstånd (37 procent). Även antalet övervakade personer har minskat i den kategorin, från 44 till 37 personer (16 procent).

Precis som för övriga hemliga tvångsmedel är skillnaden mellan de olika nyttoparametrarna för hemlig kameraövervakning under perioden 2020–2022 relativt stor. Den största nyttan har, precis som tidigare, varit att hemlig kameraövervakning har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras (70 procent 2022, 70 procent 2021 och 81 procent 2020). I 49 procent av ärendena har uppgifterna från hemlig kameraövervakning lett till stärkta misstankar mot den misstänkte (42 procent 2021 och 56 procent 2020). En annan viktig nytta av hemlig kameraövervakning har varit att

uppgifterna bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas, vilket var fallet i 34 procent av ärendena (40 procent 2021 och 36 procent 2020). Skr. 2023/24:47

Den genomsnittliga tiden för hemlig kameraövervakning har varierat över åren, men inom ett relativt konstant spann. År 2022 var den genomsnittliga tiden för hemlig kameraövervakning 40 dagar, att jämföras med 35 dagar 2021 och 48 dagar 2020. Mediantiden för 2022 ökade också, till 30 dagar jämfört med 26 dagar 2021. År 2020 var mediantiden 34 dagar. Den längsta tid som hemlig kameraövervakning användes 2022 var 253 dagar, vilket kan jämföras med 210 dagar 2021 och 292 dagar 2020.

Hemlig rumsavlyssning

Under 2022 var 60 misstänkta personer föremål för hemlig rumsavlyssning och 79 tillstånd beviljades. Det är en minskning jämfört med 2021, då antalet avlyssnade personer var 79 och antalet tillstånd var 166. Vid en jämförelse med andra hemliga tvångsmedel framstår användningen av hemlig rumsavlyssning, liksom tidigare år, som begränsad.

Liksom tidigare år har hemlig rumsavlyssning använts i stort sett uteslutande vid brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott.

Eftersom antalet tillstånd och antalet övervakade personer, relativt sett, är lågt syns också en större fluktuation av siffrorna över tid. Enstaka ärenden kan ge ett stort utfall i statistiken. Även om antalet tillstånd gick ned kraftigt 2022 jämfört med 2021 kan det konstateras att nivån är i paritet med nivåerna för 2017 och 2019. För hemlig rumsavlyssning kan det därför vara relevant att även redovisa antal ärenden som åtgärden använts i. År 2022 användes hemlig rumsavlyssning i 41 ärenden, 2021 i 42 ärenden och 2020 i 45 ärenden.

Även vid analysen av nyttan är det svårt att dra några långtgående och generella slutsatser utifrån statistiken eftersom underlaget är begränsat. Av redovisningen följer dock att hemlig rumsavlyssning har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras i 71 procent av ärendena (53 procent 2021 och 61 procent 2020). Det har även skett en ökning av andelen ärenden där uppgifter från hemlig rumsavlyssning bidragit till stärkta misstankar mot den misstänkte, vilket var fallet i 65 procent av de redovisade ärendena (38 procent 2021 och 34 procent 2020). Det synes även vara vanligare att uppgifter från hemlig rumsavlyssning åberopas som bevisning i stämningsansökan, där andelen 2022 var 42 procent (30 procent 2021 och 15 procent 2020).

Vid en jämförelse av varaktigheten kan det konstateras att den genomsnittliga tiden för hemlig rumsavlyssning 2022 var kortare än tidigare år. År 2022 var den genomsnittliga avlyssningstiden 32 dagar, jämfört med 45 dagar 2021 och 54 dagar 2020. Även mediantiden minskade. År 2022 var mediantiden 19 dagar, jämfört med 27 dagar 2021 och 31 dagar 2020.

Hemlig dataavläsning

Antalet misstänkta personer som hemlig dataavläsning har använts mot har ökat årligen sedan möjligheten till hemlig dataavläsning infördes 2020. Första året (som endast avsåg nio månader) användes hemlig dataavläsning mot 170 personer. År 2021 var antalet 311 och 2022 var antalet 365, vilket motsvarar en ökning med 17 procent. Eftersom det är fråga om ett relativt nytt hemligt tvångsmedel är det i viss mån förväntat att antalet personer som tvångsmedlet använts mot har ökat från år till år. Att dra några mer generella slutsatser är därför i praktiken inte möjligt förrän om ytterligare några år. Samma sak gäller antalet tillstånd, där antalet 2022 ökade jämfört med 2021, från 592 till 649, motsvarande tio procent.

Hemlig dataavläsning har, liksom andra hemliga tvångsmedel, använts framför allt i ärenden om narkotikabrottslighet och våldsbrott. I kategorin narkotikabrott eller narkotikasmuggling ökade antalet personer som hemlig dataavläsning användes mot från 148 personer 2021 till 184 personer 2022, motsvarande 24 procent. I kategorin våldsbrott var nivån för 2022 identisk med nivån för 2021, nämligen 88 personer. Antalet personer misstänkta för sexualbrott eller människohandel som hemlig dataavläsning använts mot ökade till 31 personer 2022, jämfört med tio personer 2021.

Även antalet tillstånd har ökat i såväl kategorin narkotikabrott och narkotikasmuggling som i kategorin våldsbrott under 2022 jämfört med 2021. För narkotikabrott och narkotikasmuggling ökade antalet tillstånd från 343 till 376, vilket motsvarar tio procent. För våldsbrott ökade antalet tillstånd från 126 till 151, motsvarande 20 procent. Underlaget för övriga kategorier är begränsat, men det kan noteras att antalet beslut kopplade till sexualbrott eller människohandel ökade från tolv till 43.

Liksom tidigare år är de vanligaste uppgiftstyperna som besluten om hemlig dataavläsning har omfattat avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, lagrade uppgifter och övriga användningsuppgifter. Detta är förväntat eftersom det krävs att tillståndet omfattar flera uppgiftstyper för att hemlig dataavläsning ska ge den information som utredningen vanligen behöver. Dessutom är uppgiftstyperna till viss del överlappande.

Vid en jämförelse av nyttan av hemlig dataavläsning kan det konstateras att det förekommer relativt stora variationer, beroende dels på typ av nytta, dels på vilken uppgiftstyp som jämförs. På ett generellt plan har dock nyttan av hemlig dataavläsning ökat 2022 jämfört med 2021. Utfallet är i viss mån förväntat, då hemlig dataavläsning fortfarande får anses som ett nytt hemligt tvångsmedel, som dessutom inbegriper tekniska utmaningar under verkställighetsfasen. Att förmågan, och därmed nyttan, ökar år från år är därmed naturligt.

I 32 procent av ärendena har avlyssningsuppgifter lett till stärkta misstankar mot den misstänkte, jämfört med 16 procent 2021. För lagrade uppgifter gäller motsvarande i 31 procent av ärendena, jämfört med 15 procent 2021. I 23 procent av ärendena har avlyssningsuppgifter även bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas, vilket kan jämföras med tio procent 2021. I 21 procent av ärendena har övervaknings- respektive

platsuppgifter bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas (nio respektive åtta procent 2021). Skr. 2023/24:47

Den genomsnittliga tiden för hemlig dataavläsning 2022 var 20 dagar, vilket är kortare än 2021 då den genomsnittliga tiden var 27 dagar. Även mediantiden har minskat, från 26 till 13 dagar. Den längsta tiden är däremot relativt oförändrad. År 2022 var den längsta tid någon varit föremål för hemlig dataavläsning 119 dagar, att jämföras med 115 dagar 2021.

Internationell rättslig hjälp i brottmål

Med hänsyn till att antalet tillstånd är lågt är det svårt att dra några generella slutsatser vad gäller användningen. Enskilda ärenden kan få ett mycket stort genomslag i statistiken.

4.2 Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Åklagarmyndigheten har under 2022, på ansökan av Polismyndigheten och Tullverket, sammanlagt fattat 704 beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet (587 beslut 2021 och 536 beslut 2020). Det har alltså skett en markant ökning jämfört med föregående år. Orsaken till detta är sannolikt det konfliktläge som råder inom den organiserade brottsligheten i Sverige, där inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen är till stor hjälp vid kartläggning och identifiering av aktörer.

Under 2020 minskade antalet beslut, vilket sannolikt berodde på Polismyndighetens engagemang i kommunikationstjänsten Encrochat. De regioner som parallellt med underrättelsearbetet i Encrochat även ansökte om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation hade dock stor framgång med att i ett senare skede använda den informationen inom ramen för förundersökning. Under 2021 fick Polismyndighetens och Tullverkets underrättelsetjänster tillgång till information från de krypterade tjänsterna Anom och SkyECC. Eventuellt kan ytterligare en förklaring till ökningen av antalet beslut om inhämtning under 2021 och 2022 vara att man i arbetet med krypterade plattformar funnit att lagstiftningen är till stor hjälp såväl vid identifiering som vid positioneringsanalyser.

4.3 Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och preventivlagen under 2022 totalt fattats 562 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig

rumsavlyssning. Motsvarande siffra för 2021 var 494 beslut. Vidare har det i Säkerhetspolisens verksamhet fattats 292 beslut om hemlig dataavläsning under 2022. Motsvarande siffra under 2021 var 234. Åklagare har i Säkerhetspolisens ärenden under 2022 fattat 203 beslut med stöd av inhämtningslagen. Motsvarande siffra för 2021 var 148 beslut.

Enligt regeringsuppdraget ska Säkerhetspolisen, om det enligt myndighetens bedömning kan ske utan skada för verksamheten, kommentera orsaken till en ökad eller minskad användning av hemliga tvångsmedel. Enligt Säkerhetspolisen är antalet beslut om tvångsmedel helt beroende av karaktären på de ärenden som myndigheten hanterar varje år. Vissa ärenden kan medföra att många tvångsmedelsbeslut fattas, medan andra ärenden inte behöver leda till några tvångsmedelsbeslut alls. Säkerhetspolisen anför att detta också är förklaringen till förändringarna sedan 2021. Förändringarna ligger med andra ord inom vad som kan betraktas som en normal årlig variation.

5 Regeringens bedömning av redovisningen av användningen av hemliga tvångsmedel

5.1 Utgångspunkter vid användning av hemliga tvångsmedel

Det är av grundläggande betydelse i en rättsstat att rätten till skydd för privat- och familjeliv respekteras. För en effektiv brottsbekämpning är det samtidigt nödvändigt att det finns tillräckliga befogenheter för de brottsbekämpande myndigheterna att i vissa väl avgränsade fall kunna använda hemliga tvångsmedel som ett yttersta hjälpmedel. Vidare är det en självklar utgångspunkt att bestämmelserna om tvångsmedel och deras tillämpning måste leva upp till högt ställda rättssäkerhetskrav. Det integritetsintrång som hemliga tvångsmedel medför kan accepteras om det belagda behovet och nyttan av de hemliga tvångsmedlen är tillräckligt stora.

Vid avvägningen mellan enskildas rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv och samhällets intresse av en effektiv brottsbekämpning är det betydelsefullt att med tillräckligt god precision kunna bedöma vilka resultat som användningen av hemliga tvångsmedel har lett till.

5.2 Nyttan av de hemliga tvångsmedlen

För att de hemliga tvångsmedlens legitimitet varaktigt ska kunna upprätthållas i samhället är det, vid sidan av en noggrann proportionalitetsbedömning, angeläget att i största möjliga mån redovisa vilken betydelse – nytta – tillämpningen av tvångsmedlen har i den

brottsbekämpande verksamheten. Ett grundläggande krav för tillstånd till hemliga tvångsmedel är att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen. Det uttrycket inrymmer ett kvalitetskrav när det gäller de upplysningar som åtgärden kan ge. Dessutom får de uppgifter man kan komma åt i princip inte vara åtkomliga med andra mindre ingripande metoder, men uttrycket synnerlig vikt behöver nödvändigtvis inte innebära att åtgärden ska ge avgörande bevisning som omedelbart kan leda till en fällande dom, se propositionen om vissa tvångsmedelsfrågor (prop. 1988/89:124 s. 44).

Det tidigare nyttobegreppet definierades som antalet fall där det hemliga tvångsmedlet lett till användning av ett annat tvångsmedel mot den misstänkte. Detta nyttobegrepp ifrågasattes av bland annat Integritetsskyddskommittén och av Utredningen om utvärdering av vissa hemliga tvångsmedel. Integritetsskyddskommittén uttalade i delbetänkandet Skyddet för den personliga integriteten (SOU 2007:22 Del I s. 186) bland annat att det inte finns någon klar uppfattning om vad den förväntade effektiviteten är eller bör vara. Utredningen om utvärdering av vissa hemliga tvångsmedel uttalade i betänkandet Utvärdering av buggning och preventiva tvångsmedel (SOU 2009:70 s. 12) att effektmåttet var mycket trubbigt. Även Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel, som gjort en djuplodande kartläggning av nyttan med hemliga tvångsmedel enligt lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning, preventivlagen och lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, konstaterade i betänkandet Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44 s. 481) att det är en komplex uppgift att beskriva nyttan av tvångsmedelstillämpningen.

I en brottsutredning förekommer det ofta att flera telefonnummer avlyssnas eller övervakas med stöd av flera tillstånd som avser en och samma person. Det förekommer att ett tillstånd i princip enbart leder fram till att ett nytt telefonnummer behöver avlyssnas eller övervakas. Även på andra sätt samverkar resultaten av olika tillstånd och olika hemliga tvångsmedel med varandra på ett sätt som gör att det är svårt att avgöra vilket tillstånd som gett den slutliga nyttan. Mot denna bakgrund anser regeringen att det varken är ändamålsenligt eller lämpligt att slå fast vilka resultat som ska nås vid användningen av hemliga tvångsmedel i enskilda brottsutredningar, eller att i förväg bestämma att en viss procentandel av samtliga fall där hemliga tvångsmedel används ska leda till vissa förväntade resultat (se även SOU 2012:44 s. 481).

I redovisningen för 2022 har myndigheterna, i likhet med redovisningen för föregående år, redogjort för några av de olika åtgärder som följt av tvångsmedelsanvändningen. Syftet har varit att det ska vara möjligt att så objektivt som möjligt kunna bedöma nyttan av olika tvångsåtgärder. Myndigheterna har redovisat bland annat om de inhämtade uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte, till ett annat tvångsmedel, till att effektiv spaning har kunnat genomföras, till att den misstänkte har kunnat avföras från utredningen eller till att den misstänkte har kunnat åtalas. Dessutom har myndigheterna redovisat i vilken utsträckning uppgifter från tvångsmedlet har utgjort underlag i en förhörssituation eller använts som överskottsinformation samt om uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte.

Det uppdrag som regeringen beslutade i december 2015 om den årliga redovisningen av vissa hemliga tvångsmedel innebär en ny periodisering av redovisningen av vilken nytta ett tvångsmedel har haft. När det gäller utvecklingen av nyttan av hemliga tvångsmedel över tid innebär den förändrade periodiseringen att nyttan under 2022 endast kan jämföras med nyttan under 2015–2021, som redovisades på samma sätt. Nyttan för hemlig dataavläsning ska enligt det kompletterande uppdrag som regeringen beslutade i mars 2020 redovisas på samma sätt som i grunduppdraget. Det tvångsmedlet redovisas i år för tredje gången och det är andra gången redovisningen avser ett helt år. Jämförelsematerialet är därför begränsat.

Av myndigheternas redovisning framgår att användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, efter att ha ökat under 2018–2020, minskade under 2021. Under 2022 skedde en mindre ökning, men användningen är fortsatt lägre än något av åren 2018–2020. En sannolik förklaring till den minskade användningen är att många utredningar har kunnat byggas på information som genom internationella samarbeten säkrats från de krypterade tjänsterna Encrochat, SkyECC och Anom. Fördelningen av de olika formerna av nytta visar att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under 2022, i likhet med 2018–2021, främst har haft betydelse genom att uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras, att uppgifterna har använts som underlag vid förhör eller att misstankarna har stärkts mot den misstänkte.

I fråga om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ökade antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som har varit föremål för tvångsmedlet under perioden 2018–2020, för att därefter minska under 2021. Det var dock fråga om en marginell minskning från historiskt höga nivåer. Användningen under 2022 är i princip oförändrad i förhållande till 2021. Den 1 oktober 2019 trädde flera lagändringar i kraft med anpassningar av regleringen om lagring av och tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation i brottsbekämpande syfte, så kallad datalagring, i syfte att göra reglerna förenliga med EU-rätten på området (prop. 2018/19:86). Efter denna reform kan man alltså se en ökning fram till och med 2020 i fråga om både antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Även om det skett en minskning i förhållande till detta under 2021 och 2022 ligger antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som har varit föremål för tvångsmedlet fortfarande på historiskt höga nivåer. Det kan vara en indikation på att de nya bestämmelserna har bidragit till att de brottsbekämpande myndigheterna i större utsträckning använt sig av tvångsmedlet.

När det gäller hemlig kameraövervakning har uppgifterna, i likhet med föregående år, haft störst betydelse för att kunna genomföra en effektiv spaning. Betydelsen av hemlig kameraövervakning har under 2022 ökat något när det gäller i vilken mån uppgifterna har bidragit till stärkta misstankar mot den misstänkte. I likhet med tidigare år har uppgifterna också varit av betydelse bland annat genom att de utgjort underlag i förhörssituationer och genom att de bidragit till att den misstänkte har kunnat åtalas.

Även för hemlig rumsavlyssning har, i likhet med föregående år, den främsta betydelsen av uppgifterna varit att tvångsmedlet har lett till att en

effektiv spaning har kunnat genomföras. Hemlig rumsavlyssning har under 2022 ökat i betydelse bland annat när det gäller i vilken mån uppgifterna har bidragit till stärkta misstankar mot den misstänkte, har utgjort underlag i en förhörssituation, har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas och har åberopats som bevisning i stämningsansökan. Det bör dock beaktas att det rör sig om ett begränsat antal tillstånd till hemlig rumsavlyssning och att enskilda ärenden därmed kan få ett mycket stort genomslag i statistiken.

Den 1 april 2020 trädde lagen om hemlig dataavläsning i kraft (se avsnitt 2.6). Lagen är en viktig del i arbetet med att bekämpa den grova och organiserade brottsligheten i Sverige. Hemlig dataavläsning ger bättre och effektivare möjligheter att ta del av information som tidigare inte varit tillgänglig, till exempel på grund av kryptering. Av myndigheternas redovisning framgår att hemlig dataavläsning har förekommit i 148 ärenden under 2022, jämfört med 145 ärenden 2021 och 60 ärenden under nio månaders användning 2020. Antalet misstänkta personer som hemlig dataavläsning använts mot och antalet tillstånd har också ökat årligen. Eftersom det är fråga om ett förhållandevis nytt hemligt tvångsmedel är det svårt att dra några långtgående slutsatser av statistiken. Det kan dock konstateras att hemlig dataavläsning har använts i större utsträckning än vad som uppskattades vid lagens införande. Uppskattningen var att hemlig dataavläsning, räknat i antalet verkställigheter, skulle vara mer jämförbart med hemlig rumsavlyssning än med de andra hemliga tvångsmedlen (prop. 2019/20:64 s. 81). När det gäller nyttan av hemlig dataavläsning kan det, som myndigheterna anför, på ett generellt plan sägas att den har ökat 2022 jämfört med 2021. Utfallet är i viss mån väntat med hänsyn till att det är fråga om ett relativt nytt hemligt tvångsmedel, som också har vissa tekniska utmaningar under verkställighetsfasen. Även om utrymmet för att på ett fullgott sätt bedöma nyttan av hemlig dataavläsning fortfarande är begränsat framstår det, utifrån vad som framkommit i myndigheternas redovisning, som ett viktigt utredningsverktyg för de brottsbekämpande myndigheterna.

När det gäller inhämtning enligt inhämtningslagen har det skett en markant ökning av användningen mot föregående år. Orsaken till detta är sannolikt, som även Polismyndigheten och Tullverket framhåller, det konfliktläge som råder inom den organiserade brottsligheten i Sverige. Myndigheterna har också redovisat ett antal exempel för att beskriva nyttan av inhämtningen. Av dessa framgår bland annat att inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation har varit till nytta för kartläggning och identifiering av aktörer och att uppgifterna har bidragit till att förundersökningar har kunnat inledas.

Av myndigheternas redovisning framgår att de hemliga tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion för det brottsutredande arbetet. Den visar också att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta.

5.3 Vidtagna åtgärder och pågående arbete på området hemliga tvångsmedel

Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten registrerar ärenden om hemliga tvångsmedel i ett särskilt it-stöd, HTM-Cåbra. De statistiska uppgifterna om antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som ligger till grund för redovisningen för 2022 är, med undantag för det relativt nya tvångsmedlet hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hämtade från detta system. Att ärenden om hemliga tvångsmedel registreras i ett digitalt system bidrar enligt regeringens bedömning till effektivitet och kvalitet i myndigheternas redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel.

Regeringens ambition är att se till att skrivelsen till riksdagen håller en hög kvalitet. Regeringsuppdraget till myndigheterna om en årlig redovisning har ändrats flera gånger på grund av lagändringar, men är också resultatet av ambitionen att säkerställa kvaliteten på den årliga redovisningen. Regeringen gav 2015 myndigheterna ett utvidgat uppdrag som bland annat innebär att uppgifter om interimistiska beslut ska omfattas samt att Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel i viss utsträckning ska redovisas. Det utvidgade uppdraget innebär också en ny periodisering av redovisningen av vilken nytta ett tvångsmedel har haft, där samtliga de effekter som uppkommit av tvångsmedlen redovisas när ärendet som rör tvångsmedlet avslutas. Enligt regeringen ger ett bredare underlag en fullständigare bild av användningen av hemliga tvångsmedel. Ändringar i uppdraget påverkar dock jämförbarheten med tidigare års redovisningar och redovisningen för 2022 kan därför endast fullt ut jämföras med redovisningarna för 2015–2021.

Regeringen fortsätter att prioritera insatser för att bekämpa och förebygga brott. Regeringen fortsätter också arbetet med att modernisera de utredningsverktyg som behövs för en effektiv brottsbekämpning samtidigt som den personliga integriteten värnas.

Som nämnts i avsnitt 5.2 gäller sedan den 1 oktober 2019 nya bestämmelser om datalagring vid brottsbekämpning. Därmed återfick de brottsbekämpande myndigheterna ett av de viktigaste verktygen för att förhindra och bekämpa brott. I samband med att de nya reglerna om datalagring antogs tillkännagav riksdagen för regeringen att den skyndsamt ska återkomma med förslag som dels innebär en mer omfattande skyldighet att lagra uppgifter med koppling till nationell säkerhet, dels innebär en mer omfattande lagringsskyldighet generellt (bet. 2018/19:JuU27 punkt 6, rskr. 2018/19:296). I augusti 2021 tillsatte regeringen en utredning för att bland annat se över datalagringsregleringen. Syftet med uppdraget var att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheternas tillgång till information förbättras och upprätthålls över tid i takt med teknikutvecklingen och förändrade kommunikationsvanor. Utredningen redovisade sitt betänkande Datalagring och åtkomst till elektronisk information (SOU 2023:22) den 30 maj 2023 och föreslår bland annat en möjlighet att besluta om en mer omfattande så kallad nationell säkerhetslagring om Sverige står inför ett allvarligt hot mot den nationella säkerheten. Utredningen föreslår också

hur så kallad riktad lagring, baserad på bland annat geografisk brottsstatistik, skulle kunna utformas. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I syfte att underlätta för brottsbekämpande myndigheter och försvåra för kriminella infördes den 1 augusti 2022 en registreringskyldighet för vissa förbetalda tjänster som kan nås via till exempel kontantkort. Samtidigt trädde ändrade regler om utlämnande av uppgifter om elektronisk kommunikation till brottsbekämpande myndigheter i kraft. Det handlar om ett tydligare krav på format, ett utvidgat skyndsamhetskrav och en utvidgad reglering om ersättning.

För att ge de brottsbekämpande myndigheterna bättre förutsättningar att förhindra, utreda och lagföra allvarliga brott utökades möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel den 1 oktober 2023 (se prop. 2022/23:126). Ändringarna innebär bland annat att preventiva tvångsmedel får användas i fler fall för att förhindra särskilt allvarlig brottslighet som förekommer inom kriminella nätverk. Ändringarna innebär också att hemliga tvångsmedel under en förundersökning får användas för att utreda fler typer av brott och för att utreda flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå. Rättssäkerheten för den enskilde har samtidigt stärkts, bland annat genom förbättrade möjligheter till insyn och tillsyn.

Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel lämnade i oktober 2022 sitt slutbetänkande Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden (SOU 2022:50). Utredningen lämnar bland annat förslag som innebär att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter ska få användas för att lokalisera personer som har uteblivit eller avvikit från verkställighet av frihetsberövande påföljder. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utredningen om preventiva tvångsmedel lämnade i oktober 2023 sitt slutbetänkande Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60). Utredningen lämnar bland annat förslag som innebär ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen samt en möjlighet att använda ytterligare tvångsmedel, däribland husrannsakan och hemlig rumsavlyssning, med stöd av preventivlagen. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I april 2020 infördes det nya hemliga tvångsmedlet hemlig dataavläsning. Lagen om hemlig dataavläsning är tidsbegränsad till utgången av mars 2025. Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning redovisade den 29 november 2023 sitt betänkande Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78). Utredningen föreslår bland annat att lagen om hemlig dataavläsning ska permanentas. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

5.4 Sammanfattande bedömning

Regeringens bedömning är sammanfattningsvis att myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel under 2022 har varit ett ändamålsenligt och nödvändigt instrument i brottsbekämpningen.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 november 2023

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Busch, Ankarberg Johansson, Edholm, Waltersson Grönvall, Jonson, Strömmer, Roswall, Forssmed, Tenje, Forssell, Slottner, M Persson, Wykman, Malmer Stenergard, Kullgren, Liljestrand, Brandberg, Bohlin, Pourmokhtari

Föredragande: statsrådet Strömmer

Regeringen beslutar skrivelse Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022